

Αγνσίλαος ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

# Η συμβολή του χωροταξικού σχεδιασμού στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων στις παράκτιες περιοχές της Ελλάδος και η ευρωπαϊκή πολιτική

Διδακτορική διατριβή

Η διατριβή εκπονήθηκε στην Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Ε.Μ. Πολυτεχνείου και η αναγόρευση του κ. Α. Οικονόμου σε Διδάκτορα έγινε το 2008.

Επιβλέπων την διατριβή: Μηνάς Αγγελίδης, Καθηγητής Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας Σχολής Αρχιτεκτόνων Ε.Μ.Π.

Μέλη της Επιτροπής επίβλεψης: Χάρης Κοκκώσης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και Πολυξένη Κοσμάκη, Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

*Βιογραφικά στοιχεία του κ. Α. Οικονόμου*

Ο κ. Α. Οικονόμου είναι κάτοχος πτυχίου Περιβαλλοντολόγου Πανεπιστημίου Αιγαίου (1994) και μεταπτυχιακού διπλώματος του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) ΤΟΥ Ε.Μ.Π.: «Αρχιτεκτονική και Σχεδιασμός του χώρου» - κατεύθυνση: Πολεοδομία και Χωροταξία (2002). Έχει πραγματοποιήσει έως τώρα (2008) τέσσερις δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά (με κριτές) και έχει συμμετάσχει σε έξι Συνέδρια, με εισηγήσεις οι οποίες δημοσιεύθηκαν στα αντίστοιχα έντυπα και / ή ηλεκτρονικά Πρακτικά.

*Το περιεχόμενο της διατριβής*

Συνοπτικά, η διατριβή του κ. Α. Οικονόμου περιλαμβάνει εννέα κεφάλαια (283 σελίδες), βιβλιογραφία - πηγές (12 σελίδες) και παραρτήματα.

Σε γενικές γραμμές, η έρευνα αρθρώνεται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αναφέρεται στην πολιτική διάσταση του θέματος, δηλαδή στον τρόπο και το βαθμό που έχουν επιδράσει οι διάφορες πολιτικές και το δεύτερο επίπεδο αναφέρεται στην ανάλυση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και των χωρικών επιπτώσεων στον παράκτιο χώρο. Οι επιμέρους στόχοι της διατριβής αναπτύσσονται στο κεφάλαιο των υποθέσεων εργασίας.

*Ειδικότερα:*

Στο *Κεφάλαιο 1* αρχικά διερευνώνται τα προβλήματα του παράκτιου χώρου με σημείο αναφοράς τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Η προκαταρκτική αυτή διερεύνηση βοηθά στη διατύπωση των υποθέσεων εργασίας και στον καθορισμό των ερευνητικών κατευθύνσεων. Σε πρώτο στάδιο διατυπώνονται τα βασικά ερωτήματα της έρευνας, τα

οποία σε δεύτερο στάδιο εξειδικεύονται σε επί μέρους υποθέσεις εργασίας. Ακολούθως διατυπώνονται και οι μεθοδολογικές και ερευνητικές προσεγγίσεις οι οποίες ακολουθούνται στη διατριβή, καθώς και τα χωρικά επίπεδα στα οποία αναφέρονται.

Στο *Κεφάλαιο 2* αναπτύσσονται τα χαρακτηριστικά του παράκτιου Ευρωπαϊκού Χώρου, η σημασία του για τη χωρική ανάπτυξη και το περιβάλλον, καθώς και τα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει τις τελευταίες δεκαετίες. Στη συνέχεια του Κεφαλαίου αναλύεται η νέα Κοινοτική προσέγγιση του παράκτιου χώρου, οι επί μέρους πολιτικές και στο τέλος γίνεται εστίαση στην Κοινοτική πολιτική για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών.

Το *Κεφάλαιο 3* αναφέρεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ελληνικού παράκτιου χώρου και καταγράφονται τα διάφορα χωρικά προβλήματα που δημιουργούν οι εντάσεις των χρήσεων γης, με παράλληλη αιτιολόγηση των προβλημάτων που εμφανίζονται με μεγάλη ένταση σε μερικές περιοχές. Ακολούθως το κεφάλαιο επικεντρώνεται στην επίδραση του τουρισμού στον παράκτιο χώρο, στην ανάλυση και εκτίμηση της τουριστικής ανάπτυξης και στο καίριας σημασίας ζήτημα της χωρητικής φέρουσας ικανότητας.

Στο *Κεφάλαιο 4* ερευνώνται οι Ελληνικές χωρικές και περιβαλλοντικές πολιτικές που έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη του Ελληνικού παράκτιου χώρου. Επίσης, διερευνάται ο ρόλος, που έπαιξαν τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης στην ανάπτυξή του.

Στο *Κεφάλαιο 5* αρχικά καταγράφονται οι βασικοί τύποι των παράκτιων περιοχών όπως προκύπτουν μέσα από τις σχετικές έρευνες και τη διεθνή βιβλιογραφία. Στη συνέχεια, γίνεται μια τυπολόγηση των παράκτιων περιοχών, με στόχο να εξαχθούν συμπεράσματα για την επιλογή των μελετών περίπτωσης. Καθορίζονται τα κριτήρια και τελικά επιλέγονται οι περιοχές προς έρευνα βάσει των αρχικών υποθέσεων εργασίας.

Στο *Κεφάλαιο 6* αναπτύσσεται η μεθοδολογία που θα ακολουθήσει η διατριβή και καθορίζονται οι άξονες αυτής της διερεύνησης.

Στο *Κεφάλαιο 7* αναφέρεται στην ανάλυση της πρώτης μελέτης περίπτωσης και στα αποτελέσματά της. Στο κεφάλαιο αυτό αναπτύσσεται και το πολύ σημαντικό θέμα της χωρητικής φέρουσας ικανότητας.

Το *Κεφάλαιο 8* αναφέρεται στη δεύτερη μελέτη περίπτωσης και τα αποτελέσματά της.

Στο *Κεφάλαιο 9* παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας από τη σύγκριση των δυο περιοχών μεταξύ τους και συνδέονται αυτά με τις αρχικές υποθέσεις εργασίας. Στο τέλος της διατριβής διατυπώνονται συμπεράσματα σχετικά με τις επιδράσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον παράκτιο χώρο. Εξάγονται επίσης και συγκεκριμένα συμπεράσματα που αφορούν αμγώς τον Ελληνικό παράκτιο χώρο.

### *Οι επιστημονικές συμβολές της διατριβής*

Η διατριβή ερευνά τις επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον παράκτιο ευρωπαϊκό χώρο και εστιάζεται περισσότερο στον ελληνικό, με έμφαση στις τουριστικές δραστηριότητες, οι οποίες στην Ελλάδα ασκούν σε αυτές τις περιοχές καθοριστική επίδραση.

Ο παράκτιος χώρος έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας στο παρελθόν και έχει υπογραμμιστεί τόσο η σημασία του για την ανάπτυξη, όσο και τα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει λόγω της ιδιαιτερότητάς του. Όπως επιβεβαιώθηκε ειδικότερα από την διατριβή, δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς οι επιπτώσεις των χρήσεων γης ούτε και οι επιδράσεις των διαφόρων πολιτικών στην τελική διαμόρφωση της παράκτιας ζώνης και στην περαιτέρω ανάπτυξή της. Οι περισσότερες έρευνες εστιάζονται στις στενά οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στον παράκτιο χώρο. Αντί-

θετα, η παρούσα διατριβή επιχειρεί να προσεγγίσει τις επιπτώσεις των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών στο σύνολο των πτυχών της κατάστασης του σημερινού παράκτιου χώρου, με έμφαση στις χωρικές αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές πτυχές.

Αρχικά εξετάζονται οι επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο σύνολο των παράκτιων ζωνών της Χώρας στη βάση κατάλληλης κατηγοριοποίησης αυτών των ζωνών και εξάγονται συμπεράσματα ως προς την ένταση των δραστηριοτήτων -ιδίως των τουριστικών- και άρα και των πιέσεων που ασκούνται ανά τύπο παράκτιας ζώνης. Στη συνέχεια, στη βάση ακριβώς των συμπερασμάτων αυτής της τυπολόγησης των επιδράσεων ανά ζώνες, γίνεται εστίαση σε δύο μικρότερες ζώνες/περιοχές περιπτώσεις, σε επίπεδο δημοτικού διαμερίσματος, το οποίο είναι και το περισσότερο πρόσφορο για να μελετηθούν σε βάθος οι επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων μέσω των χρήσεων γης όπως και των διαφόρων πολιτικών και έχουν εφαρμοστεί. Αυτό επιτρέπει να εξαχθούν συμπεράσματα για τις εξεταζόμενες περιοχές τα οποία μπορούν να αναχθούν στο σύνολο της Χώρας, λόγω της αντιπροσωπευτικότητάς τους.

Σημειώνεται ότι η διατριβή δεν εστιάζεται μόνο στις τουριστικές δραστηριότητες που αποτελούν στις τελευταίες δεκαετίες, τις κύριες και ταχύτερα αναπτυσσόμενες δραστηριότητες του ελληνικού παράκτιου χώρου, αλλά επεκτείνεται και στους άλλους τομείς παραγωγής που έχουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των παράκτιων ζωνών.

Η διατριβή διερευνά τόσο τις πιέσεις που ασκεί η ανάπτυξη στον παράκτιο χώρο και τα χωρικά προβλήματα που προκύπτουν όσο και με τα θέματα σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτικών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη γενικότερα. Η ανάλυση της αναπτυξιακής δυναμικής του ελληνικού παράκτιου χώρου (τόσο συνολικά όσο και μέσω της επιτόπιας έρευνας) στη βάση μιας προβληματικής για το σύνολο του Κοινοτικού χώρου δίνει στη διατριβή τη δυνατότητα γενίκευσης των συμπερασμάτων της όχι μόνο για τις Ελληνικές περιοχές αλλά και για τις άλλες Ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές που παρουσιάζουν παρόμοιες ανθρώπινες δραστηριότητες και φυσικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά. Βέβαια, η εξέταση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του Ελληνικού παράκτιου χώρου, όπως βέβαια και η μεγάλη σημασία του για τη χώρα μας προσδίδουν στη διατριβή μεγαλύτερη αξία.

Η διατριβή καταλήγει σε πολύ αξιόλογα συμπεράσματα όσον αφορά στην ένταση των χωρικών και των περιβαλλοντικών προβλημάτων στον παράκτιο χώρο, η οποία φθάνει ή και υπερβαίνει, σε ορισμένους τύπους περιοχών, την φέρουσα ικανότητά τους. Τα συμπεράσματα αυτά είναι ιδιαίτερα χρήσιμα τόσο για τη διαμόρφωση κατευθύνσεων πολιτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του παράκτιου χώρου όσο και για τη λήψη αποφάσεων για καλύτερο σχεδιασμό της εφαρμογής των σχετικών πολιτικών και ευρύτερα για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών. Δηλαδή, τόσο η ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων και της γνωσιολογίας, όσο και τα γενικά και επιμέρους συμπεράσματα της διατριβής, μπορούν να συμβάλουν στην προστασία του παράκτιου χώρου και στην περαιτέρω «προσεκτική» ανάπτυξή του -μέσω της κατάλληλης διαχείρισης- όσο και γενικότερα στην επιστημονική περιοχή του χωρικού σχεδιασμού.

Τέλος, η διατριβή μπορεί να αποτελέσει, μέσω της αξιοποίησης των μεθοδολογικών όπως και των εμπειρικών συμπερασμάτων της -στο εθνικό και στο τοπικό επίπεδο- τη βάση για περαιτέρω συγκριτικές διερευνήσεις, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα και σε άλλους μελλοντικούς ερευνητές να εμβαθύνουν την έρευνα των θεμάτων του παράκτιου χώρου και σε άλλους συμπληρωματικούς τομείς, πολύ περισσότερο εφόσον ο παράκτιος χώρος συγκεντρώνει διευρυνόμενο επιστημονικό ενδιαφέρον λόγω των έντονα αυξανόμενων πιέσεων που υφίσταται.

Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ  
Δρ Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ